

INNLEGG I TRONTALEDEBATTEN 22. OKTOBER 1985

Årets trontale er knapp i formen, men er i virkeligheten likevel et omfattende handlingsprogram for vekst og velferd. Regjeringen vil fortsette sitt arbeide med utgangspunktet i Langtidsprogrammet, - som jo nettopp er et offensivt program for økonomisk vekst, øket sysselsetting og styrkelse av innsatsen for bedre helse og sosial velferd.

Tross denne klare markering av vår vilje til å styrke velferdsstaten, skrev Gro Harlem Brundtland nylig at "Høyre ser velferdssamfunnet som et hinder for den enkeltes frihet." Dette er enda en usannhet om politiske motstandere. Og forfatteren vet det.

Trontalen og statsbudsjettet viser også at Regjeringen allerede er i full gang med å følge opp Langtidsprogrammet: Vi legger opp til en sterkere innsats på særlig sentrale områder, som helse- og sosialpolitikken, forbedringer for barnefamiliene, mer omfattende og effektiv forskning og utdanning, og et omfattende arbeide for å styrke økonomisk og annen virksomhet i alle deler av landet.

Regjeringen satser altså målbevisst på å gjennomføre mål som det er bred oppslutning om. Men siden valget førte til at regjeringspartiene ikke lenger har flertall

i Stortinget, kan vi ikke make det uten et bredere samarbeid. Regjeringen innbyr alle grupper i Stortinget til et åpent, saklig samarbeid.

Den parlamentariske situasjon som ble skapt ved valget, er den nær sagt klassiske prøvelse for et mangeparti-system: Det er ikke flertall for noen aktuell regjering. Erfaringer fra mange land viser hvor farlig dette er:

Opposisjonen har i en slik situasjon rike muligheter for å gjennomføre populære standpunkter fra sak til sak, mot Regjeringens råd og vilje, og høste anerkjennelse for det fra dem som har vanskelig for å se de samlede virkninger av det hele. Samtidig kan opposisjonen prøve å skyve ansvaret for kostnadene og skadevirkningene over på Regjeringen, fordi regningen og konsekvensene alltid kommer etterpå.

Arbeiderpartiets leder har endog hevdet offentlig at "Hvis Carl I. Hagen stemmer for (Arbeiderpartiets) budsjettforslag, er det først og fremst Regjeringens ansvar å sikre helheten og finne dekning....".

Et slikt politisk spill, hvor Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet samarbeider om å øke statens utgifter, og overlater til Regjeringen den håpløse oppgave å skaffe forsvarlig dekning, kan bli farlig for landets interesser.

Arbeiderpartiets finanspolitiske talsmann har nylig sagt at "Det er fare for økt prisstigning neste år og svekket konkurransevne". Denne fare er reell. Og derfor er det viktigere enn på meget lenge at man ikke gjør faren for sterkere prisstigning større. Men samarbeid mellom Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV om enda sterkere økning i de offentlige utgifter, vil uvegerlig skape mer prisstigning, og gi nettopp slik svekkelse av konkurransevnen som Arbeiderpartiets egen talsmann advarer mot.

Gårsdagens debatt understreket faren for nettopp dette: fra Arbeiderpartiets leder fremstilte nær sagt alle gode formål som de aller viktigste, og reiste krav som løper opp i mangfoldige milliarder i økte utgifter, uten noen reell prioritering. Men samtidig har hun og andre blottlagt fundamentale selvmotsigelser i Arbeiderpartiets økonomiske politikk:

Gro Harlem Brundtland sa i går "at Regjeringen i 1984 og 1985, slapp tømmene løs og bevilget seg til en valgårsvekst, som nå har satt regjeringen i en situasjon av manglende styring". Dette kan jo bare være en anklage om at det er bevilget for meget, samtidig som hun selv hele tiden har krevet og stadig krever at det skal bevilges enda meget mer.

Arbeiderpartiet klager også over for sterk vekst i det private forbruk. Samtidig krever det lavere rente.

Det vil spare låntagerne for en del av renteutgiftene. Men det betyr jo at låntagerne får mer penger til disposisjon til økt forbruk; Arbeiderpartiets krav vil føre til mer av det som Arbeiderpartiet selv sier at det allerede er for meget av!

Arbeiderpartiet klager over at bankene låner ut for meget. Men det krever samtidig lavere rente, som vil øke presset for å låne mer!

Arbeiderpartiet prioriterer ikke, det summerer populære krav, og kaller det politikk for vekst. Det er politikk for vekst, men bare i offentlige utgifter og prisstigning!

Nå sier Arbeiderpartiets leder riktignok også at "Er det flertall for flere av våre forslag til økte bevilgninger, har vi også forslag til økte inntekter ...". Men det må da være rimelig å la oss vite rimelig raskt hvilke økte inntekter for staten - det vil si hvilke økte utgifter for folk flest - som Arbeiderpartiet har forslag om, slik at man kan se utgifter og inntekter i sammenheng. Da vil man også se klarere at ytterligere økte skatter og avgifter er en vei til større problemer.

Regjeringen er selvfølgelig villig til å drøfte ønsker om omdiponeringer på budsjettet, selvom vi mener at den samlede regjerings forslag bygger på en rimelig avveining av de mange kryssende ønsker og hensyn. Men

det er umulig for Regjeringen å akseptere vesentlig økning på enkelte områder uten tilsvarende besparelser på andre poster. Jeg synes det er riktig å gjøre dette klart allerede nå, for å prøve å hindre at resultatet av budsjettbehandlingen blir sterkere prisstigning, og svekket konkurransevne, og derved også etterhvert redusert sysselsetting og reduserte muligheter for å løse sosiale oppgaver.

Jeg har forøvrig merket meg at Arbeiderpartiets leder ikke vil se det som en naturlig oppgave for seg å skaffe landet en ny regjering, dersom det skulle lykkes for henne å felle den nåværende, gjennom et samarbeid med SV og Fremskrittspartiet. Arbeiderpartiets leder vil nødvendig ha ansvaret for å gjennomføre Arbeiderpartiets demonstrasjonsforslag! Likevel kan jeg ikke finne konstitusjonelt grunnlag for å ta hensyn til Arbeiderpartiets uvilje mot regjeringsansvar, dersom det selv skaper en situasjon hvor jeg må gi H. M. Kongen råd om dette. Hvis Arbeiderpartiet ikke er beredt til å ta konsekvensene av sine overbudsforslag, burde det vel heller la være å fremsette dem, enn å prøve å flykte fra ansvaret dersom de blir vedtatt!

---o---

Jeg har forøvrig sett med undring at Regjeringens opplegg for et krafttak innen sosial- og helsepolitikken, fra Arbeiderpartiets side er møtt med påstander om at

opplegget "ikke gir grunnlag for noen virkelig forsterkning av innsatsen i helsesektoren og når det gjelder omsorgsoppgaver".

Slike kommentarer kommer i et merkelig lys, når det står fast at bevilgningene under Sosialdepartementets budsjett øker med 11,5%, eller omtrent dobbelt så sterkt som ventet prisstigning. Selvom vi ikke er kommet så langt som vi kunne ønske, er det naturlig å minne om at bevilgningene til disse formål i perioden 1982-85 har vært betydelig større enn det regjeringen Harlem Brundtland la til grunn i sitt langtidsprogram for de samme årene.

Dessuten har man nå kommet igang med den effektivisering av helsevesenet som ble så sørgelig forsømt av Arbeiderpartiet. Jeg minner om at Arbeiderpartiet styrte slik at det mot slutten av deres regjeringstid ble nedgang i antallet pasienter som fikk behandling ved sykehusene. I de senere år har antall behandlede igjen steget, og steget sterkere etterhvert. Likevel er det påtrengende behov for å løse disse oppgaver bedre. Budsjettforslaget for neste år er en ytterligere bekreftelse på Regjeringens vilje til å bidra til dette.

For oss er det en selvfølgelig fellesoppgave å hjelpe alle som er i nød og som av en eller annen grunn ikke kan klare seg selv. Vi ønsker et samfunn som er preget av at menneskene viser solidaritet og omsorg for

hverandre, men vi erkjenner at det er langt fra nok å vise det over skatteseddelen. Hver enkelt av oss har også en forpliktelse og et personlig ansvar som fellesskapet ikke kan erstatte.

Derfor er det også en viktig oppgave å sikre det enkelte menneske større frihet og større muligheter til å ta ansvar for seg selv og andre. I et åpnere og friere samfunn kan vi fremme økt samarbeid til felles beste, likeverd, medmenneskelighet og større toleranse.

Frihet betyr også at mennesker som kan og vil noe utover det vanlige, mennesker med spesielle idéer og trang til å sette dem ut i livet - også må få gode muligheter til å virkeliggjøre sine visjoner. Enkeltmenneskers innsats er en avgjørende drivkraft bak både kulturell og økonomisk fremgang - som igjen er selve forutsetningen for at vi skal kunne høyne vår livstandard og sikre den sosiale trygghet. Derfor er også troen på og tilliten til enkeltmennesket så sentral i vår politikk.

Gjennom fire år har Regjeringen ført en aktiv reformpolitikk som øker den personlige handlefrihet, valgfriheten og mangfoldet. Og vi har styrket konkurransen og privat initiativ. Vi har gjennomført tiltak som kan styrke og spre eiendomsretten på flere, og arbeidet aktivt for forenkling og desentralisering.

Arbeiderpartiet har snakket om frihet og mindre reguleringer før også. Men da det hadde regjeringsansvar

gikk den faktiske utvikling i motsatt retning - med mindre frihet, flere påbud og flere reguleringer. Og slik vil det nok bli igjen dersom Arbeiderpartiet skulle få styringen, fordi Arbeiderpartiet er så dominert av frykt for forandringer, og dominert av grupper som satser på inngrep mot andres handlefrihet, for å beskytte sine egne interesser.

Arbeiderpartiet har sagt nei til økt valgfrihet også når det gjelder radio og fjernsyn. Vil partiet nå i stedet være med på å sikre nærradioenes fremtid og tillate reklamefinansiering? Og vil partiet tillate et TV-2 uavhengig av NRK, for å skape mangfold og konkurranse og for å hindre dominans i meningsdannelsen fra ensartede miljøer? Arbeiderpartiets motstand mot uavhengighet for TV-2 er i virkeligheten motstand mot større frihet i meningsdannelsen.

Andre talere har nevnt som eksempler Arbeiderpartiets kamp mot valgfrihet for medlemmer av borettslag, og dets kamp mot noe så enkelt som å gi de handlende større frihet til å bestemme sine åpningstider ut fra forbrukernes ønsker og behov.

La meg også minne om at Arbeiderpartiet vil svekke fordelene for den enkelte ved frivillig sparing, og har gått imot ordninger som kan gjøre det lettere for ansatte å sikre seg aksjer i egen eller andre bedrifter. Vil Arbeiderpartiet nå likevel støtte forslag for bredere deltagelse på eiersiden i næringslivet?

Landsorganisasjonen vil innskrenke friheten til å la være å være medlem, og derved bryte med ånden i FN's menneskerettighetserklæring, ved å straffe ikke-medlemmer med at de skal sies opp først ved eventuelle innskrenkninger. Men Arbeiderpartiets leder har, tross gjentatte spørsmål i går, ikke villet ta standpunkt til slike angrep på den personlige valgfrihet.

Jeg vil oppfordre Arbeiderpartiet til å ta sin "frihetskampanje" på alvor - til å bli et moderne "ja"-parti fremfor å forbli et ortodoks "nei"-parti. Vi vil gjerne samarbeide om en politikk som i større grad setter det enkelte menneske og dets frihet i sentrum. Men det krever at Arbeiderpartiet motstår sin trang til å si nei til nær sagt alle andre forandringer enn de som kan øke statens utgifter.

---o---

Det nyvalgte Storting innleder sitt arbeide i en periode med en oppmuntrende bevegelse i forholdet mellom øst og vest. I samråd med sine vestlige allierte befinner USA. seg i intense forhandlinger med Sovjetunionen, som på sin side opptrer med et forynget og handlekraftig lederskap. Nye forslag er lagt på forhandlingsbordet i Genève, der såvel mellomdistansevåpnene, de strategiske våpen og forsvarssystemer mot raketter står på dagsordenen.

Vi vet at forhandlingene vil være vanskelige og tidkrevende, og vi vet at de vil fordre samhold på

vestlig side for å føre frem. Den norske regjering vil delta aktivt og lojalt i NATOs rådslagninger og andre kontakter for å bidra til at disse avgjørende forhandlinger gir resultater som reduserer den internasjonale spenning og gir bedre kontroll med rustningene i øst og vest.

USA's strategiske forsvarsinitiativ, SDI, har utvilsomt bidratt til forhandlingsviljen i Genève. I Norge har dette likevel stått sentralt i debatten først og fremst av andre grunner. Kravet om forbud mot en forskning som i virkelighetens verden ikke lar seg kontrollere, har vært en farlig avsporing.

Det reelle politiske spørsmål her må hele tiden være hvordan SDI bringes inn i Genève-forhandlingene. Den norske regjeringens linje har hele tiden vært klar: Begrensninger for alle typer forsvarsvåpen mot raketter er et forhandlingstema i Genève - og disse forhandlingene må ta utgangspunkt i ABM-avtalen om rakettforsvar av 1972. Vi må vise respekt for de rustningskontrollavtaler som allerede er inngått, for å fremme den gjensidige tillit som er nødvendig for å kunne bygge ned atomvåpenarsenaler som har vokst til et uhyggelig omfang.

Om mindre enn en måned møtes USA's president og Sovjetunionens leder til det første toppmøte på mer enn seks år mellom lederne for de to supermakter. Vi håper det vil bringe forhandlingene fremover. Men møtet er viktig også fordi det minner oss om at drøftelsene om

rustningskontroll må finne sted innenfor en bredere politisk ramme - med personlig kontakt mellom ledere og med en utbygging av øst-vest-kontaktene på områder som kultur og ikke minst økonomi.

Den norske regjering ser med tilfredshet at våre amerikanske allierte betrakter det kommende toppmøtet som ledd i en prosess som tar sikte på å styrke og utvide grunnlaget for en dialog med Sovjetunionen. Også Norge gjør sitt for å utbygge øst-vest-kontaktene. De mindre land i Europa har en selvstendig forpliktelse til å bidra der de kan til å fremme en dialog over det store øst-vest-skillet i vår verdensdel.

---o---

Herr president. Jeg har i dette innlegg funnet det nødvendig ikke bare å redegjøre for Regjeringens forslag og planer, men også å si klart fra om hvorledes Regjeringen ser på den parlamentariske situasjon og de tanker som man på visse hold har lagt frem om partipolitiske markeringer til en høy pris for fellesskapet. Situasjonen stiller andre krav enn Storting og Regjering har møtt på årtier. Regjeringen vil nødig la det være noen uklarhet om dens stilling, men mener samtidig at landets interesser tilsier samarbeid, og vil gjerne medvirke til det, med alle grupper.